МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет плодоовочівництва, екології та захисту рослин
Кафедра овочівництва

Допущено до захисту

„___” _____ 2025 р.

Зав. кафедри
доктор с.-г. наук _____Наталія ЯЦЕНКО

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

СУЧАСНИЙ СТАН СОРТОВИХ РЕСУРСІВ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Виконала: студентка IV курсу, групи 41-с
освітньої програми Садівництво та виноградарство
спеціальності 203 Садівництво та виноградарство
Кравченко Карина Богданівна

Науковий керівник: к. с.-г. н., доцент
Кецкало Вікторія Валеріївна

Умань – 2025

ЗМІСТ

	Вступ……...	3
Розділ 1.	Сучасний стан сортових ресурсів овочевих культур в Україні……...	4
	1.1. Овочеві культури групи Капустяні ……...…...	5
	1.2. Овочеві культури групи Цибулеві……	8
	1.3. Овочеві культури групи Коренеплідні ……...	10
	1.4. Овочеві культури групи Плодові ……..……	12
	1.5. Овочеві культури групи Бульбоплідні……..	19
	1.6. Овочеві культури групи Багаторічні…….	20
	1.7. Овочеві культури групи Зеленні (листкові)…….	21
	Висновки……	25
	Пропозиції виробництву……...	25
	Список джерел літератури…….....	26

ВСТУП

Для овочівників важливо вірно визначитися не тільки з сортом овочів, а й з їх асортиментом. Незалежно від технології вирощування овочевих рослин, насамперед, потрібно підібрати певний сорт чи гібрид. До речі, нині в Україні дуже багатий і надзвичайно різноманітний асортимент та сортимент овочевих культур [1]. Отже, для вибору підходящих сортів або гібридів для вирощування необхідно провести аналіз всіх дозволених для вирощування в певній ґрунтово-кліматичній зоні України. Не новина, що правильне обрання сорту є вагомим чинником. Наприклад, сорт впливає на період та тривалість надходження продукції, а це є важливим у питаннях планування окремих етапів технології вирощування [2].

З кожним роком значення сортового різноманіття у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур зростає. Неодноразово доведено, що підвищення врожайності в глобальному сільському господарстві можна досягти за допомогою агротехніки та використання нових і вдосконалених сортів і гібридів. Однак важливо пам’ятати, що потенційні характеристики сортів і гібридів можна розвинути лише за умови використання високоякісного насіння [3].

Кваліфікаційна робота є описово-виробничого змісту. **Метою** є розгляд сучасного стану сортових ресурсів овочевих культур в Україні на підставі аналізу літературних джерел.

Об’єктом дослідження є аналіз кількості сортів та гібридів овочевих культур в Україні та їх оновлення на 2025 рік.

Апробація результатів дослідження. Результати проведеної роботи були оприлюднені на засіданні наукового гуртка кафедри овочівництва (додаток А).

Для написання кваліфікаційної роботи використали інформацію з електронних, наукових та бібліографічних джерел.

РОЗДІЛ 1

СУЧАСНИЙ СТАН СОРТОВИХ РЕСУРСІВ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Щороку стає більш відчутною вагомість сортового різноманіття для зростання врожайності всіх сільськогосподарських культур, в тому числі і овочевих. Нерідко аргументується підняття врожайності в межах світового аграрного сектору за рахунок новостворених та покращених сортів і гібридів, а не лише елементами агротехніки. Проте, не треба забувати, що закладені селекціонерами характеристики сорту чи гібриду можна сформувати лише використовуючи якісне насіння. Також варто пам’ятати, що вирощування у виробничих умовах може призводити до певних змін сортових характеристик і вони можуть з часом ставати гіршими [3].

В даний час в сільському господарстві помітно взаємодію генетики, фізіології рослин, біохімії і селекції. Це дає теоретичні та експериментальні пропозиції щодо розробки багатообіцяючих моделей сортів овочів. Сортові моделі дозволяють науково спрогнозувати певні характеристики рослин наступних сортів. Мета полягає в тому, щоб вдоволити вимоги продуцентів і покупців щодо конкретного врожаю за конкретних умов вирощування. Основним правилом тут є виробництво високоякісного продукту на постійно високому рівні. Бажано, щоб модель сорту включала перелік важливих господарських ознак та їхню ймовірну мінливість [3, 4].

Будь-який прийом щодо вирощування кожної с.-г. культури оцінюється її врожайністю. Саме тому з метою подальшого зміцнення виробництва необхідно впроваджувати осучаснені технології. Проте, цінність їх має бути економічно обґрунтованою. І от саме вдосконалення технологій за рахунок впровадження високоврожайних і адаптивних сортів та гібридів є тим самим

раціональним способом підвищення ефективності вирощування с.-г. культур [5].

1.1. Овочеві культури групи Капустяні

Представники групи Капустяні в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік займають 479 позицій [6]. З них сортів 144, а гібридів 335 найменувань. Найбільше сортів та гібридів групи Капустяні походять з Нідерландів – 247 штук. Друге місце по наповненню реєстру займає Україна з показником 69 позицій. На третьому місці з кількістю 56 позицій перебуває Франція. В Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік сортів та гібридів з Чехії нараховується 31 найменування, із Швейцарії – 23 та німецького походження 21 шт. Також є 15 позицій з Кореї, шість з Ізраїлю, дві з Польщі та по одній з Румунії, Іспанії та США (табл. 1).

Лідером по сортовому забезпеченні групи Капустяні є капуста білоголова з показником 254 позиції, з яких 73 сорти та 181 гібрид. Селекціонерами Нідерландів створено 138 найменувань. Вітчизняних сортів та гібридів внесено до реєстру 46. На третьому місці з кількістю 19 позицій перебуває Франція. В Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік сортів та гібридів з Чехії нараховується 13 найменувань, а із Швейцарії та Німеччини – по 11 позицій. Також є вісім позицій з Кореї, три з Ізраїлю, дві італійського походження та по одній з Румунії, Іспанії й Польщі.

На другому місці по сортовому забезпеченні групи Капустяні є капуста цвітна з показником 102 позиції, з яких 28 сортів та 74 гібриди. Селекціонерами Нідерландів створено 54 найменування. На другому місці з кількістю 18 позицій перебуває Франція. З Швейцарії походить вісім сортів та гібридів, а вітчизняних нараховується сім найменувань. Німеччина має шість позицій придатних до поширення в Україні на 2025 рік. По дві позиції мають Італія, Корея, Чехія та по одній Ізраїль, Польща, США.

Табл. 1.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Капустяні в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження												
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Італія	Чехія	Німеччина	Румунія	Іспанія	Польща	Ізраїль	Швейцарія	Корея	США
		сорти	гібриди													
Капуста білоголова	254	73	181	46	138	19	2	13	11	1	1	1	3	11	8	
Капуста броколі	37	10	27	1	16	11	2	2	1					3	1	
Капуста брюсельська	7	4	3		5			2								
Капуста кольрабі	10	4	6	1	5			4								
Капуста пекінська	33	10	23	8	13	4		2					1	1	4	
Капуста савойська	8	4	4	1	5			2								
Капуста цвітна	102	28	74	7	54	18	2	2	6			1	1	8	2	1
Капуста червоноголова	28	11	17	5	11	4		4	3				1			
Всього	**479**	**144**	**335**	**69**	**247**	**56**	**6**	**31**	**21**	**1**	**1**	**2**	**6**	**23**	**15**	**1**

Капуста броколі посідає третю позицію Державного реєстру на 2025 рік з показником 37 найменувань по наповненню сортами (10 штук) та гібридами (27 штук). Лідерами по сортовому забезпеченні капустою броколі є Нідерланди та Франція – відповідно 16 та 11 найменувань. Три позиції забезпечила Швейцарія, по дві – Італія й Чехія та по одній Україна, Німеччина й Корея.

Також в реєстрі є достатній вибір капусти пекінської – 33 найменування, з них 10 сортів та 23 гібриди. Походять вони з Нідерландів (13 штук), України (8 штук), по чотири з Франції і Кореї, дві позиції чеського походження та по одній з Ізраїлю і Швейцарії.

Згідно табл. 4.1 та Державного реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік [6] капусти червоноголової 28 найменувань, з них 11 сортів та 17 гібридів. Лідером по сортовому забезпеченні капустою червоноголовою є Нідерланди – 11 позицій. Вітчизняних сортів та гібридів є п’ять, по чотири з Франції й Чехії, три – з Німеччина та один з Ізраїлю.

Капуста кольрабі має десять найменувань, з них чотири сорти та шість гібридів. Походження з Нідерландів мають п’ять позицій, з Чехії – чотири. Також зареєстровано один вітчизняний сорт Пурпурова. Капуста савойська має вісім найменувань, з них чотири сорти та чотири гібриди. Походження з Нідерландів мають п’ять позицій, з Чехії – дві. Також зареєстровано один вітчизняний сорт Розалі. Капуста брюсельська має сім позицій, з яких чотири сорти та три гібриди. Походження з Нідерландів мають п’ять позицій, з Чехії – дві.

Отже, на нашу думку, в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік представники групи Капустяні займають достатньо позицій, щоб кожен виробник овочевої продукції серед представленого асортименту та сортименту культур зміг обрати для себе культуру та сорт чи гібрид на свій смак та для певного призначення.

1.2. Овочеві культури групи Цибулеві

Представники групи Цибулеві в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік займають 300 позицій, з яких 140 сортів та 160 гібридів [6]. До цієї групи належать цибуля батун, цибуля городня, цибуля порей, цибуля слизун, цибуля шалот, цибуля шніт та часник. Найбільше сортів та гібридів походять з Нідерландів – 130 штук. Друге місце по наповненню реєстру займає Україна з показником 66 позицій. На третьому місці з кількістю 28 позицій перебуває Італія. В Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік сортів та гібридів з Чехії нараховується 23 найменування, із США – 22. Також є вісім позицій з Туреччини, по чотири з Франції, Німеччини й Польщі та по три з Японії, Іспанії та Ізраїлю. Також є один сорт з Молдови (табл. 2).

Лідером по сортовому забезпеченні групи Цибулеві є цибуля городня з показником 239 позицій, з яких 86 сортів та 153 гібридів. Селекціонерами Нідерландів створено 114 найменувань. Вітчизняних сортів та гібридів внесено до реєстру 34. На третьому місці з кількістю 28 позицій перебуває Італія. В Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік сортів та гібридів з США нараховується 21 найменування, а із Чехії – 15. Також є вісім позицій з Туреччини та по чотири з Польщі й Франції. Німеччина, Іспанія й Ізраїль в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік мають по три сорти та гібриди. По иодній позиції мають Японія та Молдова.

На другому місці із значним відривом від кількості сортименту цибулі городньої є часник із 21 сортом в переліку, з яких 19 – вітчизняного походження, а два – з Чехії.

Цибуля батун має 15 сортів, з яких по чотири – Чехія і Нідерланди, три вітчизняної селекції, два з Японії та по одному з Німеччини й США.

Цибуля порей має сім сортів та сім гібридів, з яких десять – селекції Нідерландів, три вітчизняні і один з Чехії.

Табл. 2.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Цибулеві в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження												
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Італія	Чехія	Німеччина	Японія	Іспанія	Польща	Ізраїль	Молдова	Туреччина	США
		сорти	гібриди													
Цибуля батун	15	15		3	4			4	1	2						1
Цибуля городня	239	86	153	34	114	4	28	15	3	1	3	4	3	1	8	21
Цибуля порей	14	7	7	3	10			1								
Цибуля слизун	2	2		2												
Цибуля шалот	5	5		4				1								
Цибуля шніт	4	4		1	2			1								
Часник	21	21		19				2								
Всього	**300**	**140**	**160**	**66**	**130**	**4**	**28**	**24**	**4**	**3**	**3**	**4**	**3**	**1**	**8**	**22**

Цибуля шалот має п’ять сортів, з яких чотири (Джигіт, Дружок, Ліра, Оксамит) – вітчизняної селекції і один (Шелія) з Чехії. Цибуля шніт має чотири сорти, з яких два – Нідерланди (Біггі та Старо) та по одному вітчизняної селекції (Ластівка) і з Чехії (Богемія). Цибуля слизун має два сорти вітчизняної селекції Лілейна й Удай.

Так, ми вважаємо, що в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік представники групи Цибулеві мають достатній перелік сортів та гібридів вітчизняної та закордонної селекції, щоб задовольнити кожного виробника овочевої продукції та дати змогу йому обрати для себе оптимальний варіант для вирощування в кожній ґрунтово-кліматичній зоні України.

1.3. Овочеві культури групи Коренеплідні

Сортовий ресурс овочевих культур групи Коренеплідні в Україні на 2025 рік налічує вісім культур та має 331 позицію, з яких 175 сортів та 156 гібридів [6]. Найбільше сортів та гібридів походять з Нідерландів – 121 штук. Друге місце по наповненню реєстру займає Україна з показником 89 позицій. На третьому місці з кількістю по 30 позицій перебувають Франція та Чехія. Також є 22 позиції з Німеччини, 18 – з США та 11 з Польщі. По три позиції з Італії, Японії й Кореї та одна з Угорщини (табл. 3).

Лідером по вирощуванню є морква столова – 147 позицій, з яких 55 сортів та 92 гібриди. З них Нідерланди мають 62 найменування, Україна 25, Франція і США – 19 та 17 відповідно. Також маємо 13 сортів і гібридів чеської селекції, по чотири – німецького і польського походження, два з Кореї і один з Японії.

На другому місці є редиска – 49 сортів та 37 гібридів. З Нідерландів походять 33 позиції, 25 сортів та гібридів створили вітчизняні селекціонери, 9 найменувань – чеського походження та сім – з Німеччини. По чотири сорти та гібриди маємо з Франції та Польщі, два з Японії, по одному –з Італії і Кореї.

Табл. 3.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Коренеплідні в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження										
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Італія	Чехія	Німеччина	Японія	Польща	Корея	Угорщина	США
		сорти	гібриди											
Буряк столовий	59	36	23	18	19	7	2	4	5		3			1
Морква столова	147	55	92	25	62	19		13	4	1	4	2		17
Пастернак	8	7	1	6				2						
Селера коренеплідна	12	9	3	3	6			2	1					
Редька олійна	11	11		6					4				1	
Редька посівна	6	6		5	1									
Редиска	86	49	37	25	33	4	1	9	7	2	4	1		
Редька чорна	2	2		1					1					
Всього	**331**	**175**	**156**	**89**	**121**	**30**	**3**	**30**	**22**	**3**	**11**	**3**	**1**	**18**

Буряк столовий посідає третю позицію з показником 59 найменувань, з яких 36 сортів та 23 гібриди. Лідерами по сортовому забезпеченні є Нідерланди та Україна – 19 та 18 найменувань відповідно. Сім позицій мають походження з Франції. Німеччина представила п’ять найменувань буряку столового, Чехія – чотири, Польща – три, Італія – два, США – один сорт Гарольд.

Селера коренеплідна представлена 12 позиціями, з яких дев’ять сортів та три гібриди. З Нідерландів походять шість позицій, три найменування створені вітчизняними селекціонерами, два найменування – чеського походження та один – з Німеччини.

Редька олійна має 11 сортів, з яких шість – вітчизняні, чотири найменування – з Німеччини та одна позиція з Угорщини. Також в переліку є вісім позицій пастернаку – сім сортів та один гібрид. Над селекцією цієї культури працювали фахівці з України (6 найменувань) та з Чехії – одна позиція (Белас). Шість сортів в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік має редька посівна – п’ять українських та один з Нідерландів (Ред Міт). Редька чорна представлена вітчизняним сортом Багіра та німецьким сортом Стінгер.

1.4. Овочеві культури групи Плодові

До овочевих культур групи Плодові належать представники декількох ботанічних родин. Основними є родина Пасльонові (*Solanaceae*), Гарбузові (*Cucurbitaceae*), Бобові (*Fabaceae*), Тонконогові (*Poaceae*). Найбільш чисельною за сортовим різноманіттям є родина пасльонових – 898 позицій, з яких 256 сортів та 641 гібрид. Левову частку в переліку займають позиції селекції Нідерландів – 347 найменувань. На другому місці вітчизняні селекціонери з 191 найменуванням сортів та гібридів. Наступними є Франція, Італія, Чехія та США – відповідно 76, 61, 58 та 47 позицій. Частка Туреччини становить 24, а Ізраїлю – 21 найменування (табл. 4.1).

Табл. 4.1

Сортовий ресурс овочевих культур групи Плодові в Україні на 2025 рік

Родина Пасльонові (*Solanaceae*)

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження																						
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Італія	Чехія	Німеччина	Японія	Іспанія	Польща	Ізраїль	Румунія	Туреччина	США	Корея	Сенегал	Індія	Іран	Ісландія	ПАР	Бразилія	Молдова	Сербія	Угорщина	Таїланд
		сорти	гібриди																								
Баклажан	60	21	39	23	19	7	3	2	2		1			1	2												
Помідор	601	159	442	118	238	49	44	29	10	4	11	4	17		19	39	5	3	4	3	1	1	1	1			
Перець солодкий	215	66	148	47	81	19	13	24	1		2	4	4	4	3	7	1								1	4	
Перець гіркий	22	10	12	3	9	1	1	3								1	2									1	1
Всього	**898**	**256**	**641**	**191**	**347**	**76**	**61**	**58**	**13**	**4**	**14**	**8**	**21**	**5**	**24**	**47**	**8**	**3**	**4**	**3**	**1**	**1**	**1**	**1**	**1**	**5**	**1**

Іспанія та Німеччина для нашого ринку овочевих культур групи Плодові родини Пасльонові (*Solanaceae*) створили 13 та 14 позицій відповідно. Польща та Корея мають по 8 найменувань, Румунія й Угорщина по п’ять позицій, а Японія й Індія – по чотири. Також є по три представники Сенегалу й Ірану та по одному – Ісландії, Південно-Африканської республіки, Бразилії, Молдови, Сербії та Таїланду.

Найменше сортове забезпечення спостерігаємо для перцю гіркого – 22 позиції, з яких десять сортів і 12 гібридів. Найбільше представників з Нідерландів – дев’ять найменувань. По три позиції українського та чеського походження, дві – з Кореї. По одній позиції перцю гіркого представили Франція, Італія, США, Угорщина та Таїланд.

Баклажан має 39 гібридів та 21 сорт, з яких вітчизняних 23 найменування. Нідерланди мають 19 позицій, Франція – сім, Італія – три, Чехія, Німеччина та Туреччина – по два найменування, а Іспанія і Румунія по одному гібриду – Модар та Мінерва відповідно.

Перець солодкий займає в «Реєстрі…» 215 рядків, з них 66 сортів та 148 гібридів з 15 країн світу. Так, найбільше позицій, а саме 81, забезпечили Нідерланди. На другому місці по сортовому наповненню перцю солодкого Україна з показником 47 найменувань. Чехія та Франція мають 24 та 19 найменувань відповідно. Італія представлена 13 позиціями, США – сім, Польща, Ізраїль, Румунія та Угорщина мають по чотири позиції. Туреччина представлена трьома гібридами, Іспанія двома, а Німеччина, Корея та Сербія мають по одній позиції.

Лідером по кількості сортів та гібридів групи Плодові родини Пасльонові є помідор. Його сортове забезпечення в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік має 601 позицію, з яких 159 сортів та 442 гібриди з 20 країн світу. Так, найбільше позицій, а саме 238, забезпечили Нідерланди. На другому місці по сортовому наповненню помідора є Україна з показником 118 найменувань. Франція та Італія представлені 49 та 44 позиціями відповідно. Немало представників і з США та

Чехії – відповідно 39 та 29 найменувань. З Туреччини та Ізраїлю походять 19 та 17 позицій відповідно. Іспанія має 11 позицій, а Німеччина – десять. Також над селекцією помідора працювали фахівці з Кореї (5 найменувань), Індії, Японії та Польщі – по чотири позиції, Сенегалу та Ірану – по три найменування. Селекціонери Ісландії, Південно-Африканської республіки, Бразилії та Молдови в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік мають по одній позиції.

До групи Плодових належать і деякі представники родини Гарбузові, які налічують 643 позиції, з яких 230 сортів та 413 гібридів з 18 країн світу – України, Нідерландів, Франції, Італії, Чехії, Німеччини, Іспанії, Польщі, Ізраїлю, Румунії, Туреччини, США, Кореї, Швейцарії, Кіпру, Угорщини, Австрії та Словенії (табл. 4.2). Найбільш поширеним є огірок, який в Україні має 244 позицій, з яких 90 сортів та 154 гібриди з 14 країн світу. Так, найбільше стрічок в «Реєстрі…» займають представники селекційної роботи Нідерландів та України – 112 та 50 найменувань відповідно. Чехія, Німеччина, Польща та Туреччина займають відповідно 16, 12 та по 11 стрічок в «Реєстрі…». Також дозволено вирощувати в Україні дев’ять корейських сортів та гібридів, вісім – з Іспанії, п’ять – французьких. По три позиції мають Італія та США, дві – Угорщина, і по одній Румунія і Словенія.

На другому місці по кількості сортів і гібридів кавун звичайний з показником 159 найменувань, з яких 46 сортів та 113 гібридів. І знову лідируючі позиції мають Нідерланди й Україна з показниками 72 та 40 найменувань. Франція має 13 позицій, Ізраїль та Італія – відповідно дев’ять та вісім, США – сім, Туреччина – чотири, Корея та Швейцарія – дві та три відповідно, а також один представник польської селекції.

Диня звичайна має 86 найменувань, з яких сортів 24, а гібридів 62. Лідируючі позиції мають Нідерланди й Україна з показниками 38 та 25 найменувань. Французьких сортів та гібридів в «Реєстрі…» 11 позицій, Ізраїль – чотири, США та Швейцарія по дві, Італія, Німеччина, Польща та Туреччина – по одній.

Табл. 4.2

Сортовий ресурс овочевих культур групи Плодові в Україні на 2025 рік
Родина Гарбузові (*Cucurbitaceae*)

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження																
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Італія	Чехія	Німеччина	Іспанія	Польща	Ізраїль	Румунія	Туреччина	США	Корея	Швейцарія	Кіпр	Угорщина	Австрія	Словенія
		сорти	гібриди																		
Огірок	244	90	154	50	112	5	3	16	12	8	11		1	11	3	9			2		1
Патисон	7	4	3	4	2										1						
Гарбуз великоплідний	20	9	11	11	7	1		1													
Гарбуз звичайний	22	17	5	16		1		1										1		3	
Гарбуз мускатний	19	8	11	8	6	4										1					
Кабачок	86	32	54	28	27	13	1	6		2	1	1			3	2	2				
Диня звичайна	86	24	62	25	38	11	1		1		1	4		1	2		2				
Кавун звичайний	159	46	113	40	72	13	8				1	9		4	7	2	3				
Всього	**643**	**230**	**413**	**182**	**264**	**48**	**13**	**24**	**13**	**10**	**14**	**14**	**1**	**16**	**16**	**14**	**7**	**1**	**2**	**3**	**1**

Кабачок, як і диня, має 86 позицій. Він має 32 сорти та 54 гібриди, з яких найбільше вітчизняної селекції (28) та селекції Нідерландів (27). 13 позицій мають походження з Франції, шість – з Чехії, три з США, по дві позиції з Кореї, Швейцарії та Іспанії і по одному представнику з Польщі, Ізраїлю та Італії.

Гарбуз звичайний має 22 позиції – 17 сортів та 5 гібридів, з яких 16 найменувань української селекції, три – з Австрії і по одній позиції мають Франція, Чехія та Кіпр.

Гарбуз великоплідний налічує 9 сортів та 11 гібридів з чотирьох країн світу. Так, в Україні створено 11 найменувань, в Нідерландах – сім та по одній позиції мають Франція та Чехія.

Гарбуз мускатний має 8 сортів та 11 гібридів. І знову лідером по селекції даної культури є Україна – вісім позицій. Нідерланди мають шість стрічок в «Реєстрі…», Франція – чотири і одну Корея.

Найменшу кількість сортів і гібридів зареєстровано у патисону – чотири та три відповідно. Це є результатом селекційної роботи України – чотири найменування, Нідерландів – два і США –один.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Плодові в Україні на 2025 рік родини Бобові (*Fabaceae*) має чотири основних культури – квасоля звичайна, горох овочевий, боби кінські та нут звичайний. Всього нараховується 176 сортів та 5 гібридів (табл. 4.3).

Найбільш поширеною є квасоля звичайна, яка має в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік 77 позицій, з яких 74 сорти та 3 гібриди. Переважна їх більшість вітчизняної селекції – 42 найменування. Походять з Нідерландів 17 позицій, шість з Польщі, п’ять з Франції, по три з Німеччини й Швейцарії та один сорт з Туреччини.

Дещо менше сортів і гібридів має горох овочевий – 64 та два відповідно. Переважна їх більшість, а саме 37 найменувань, походять з Нідерландів. Десять сортів німецької селекції, дев’ять з Швейцарії, по три з України, Угорщини, Бельгії та один сорт чеської селекції.

Табл. 4.3

Сортовий ресурс овочевих культур групи Плодові в Україні на 2025 рік
Родина Бобові (*Fabaceae*)

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження										
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	Чехія	Німеччина	Польща	Ізраїль	Туреччина	Швейцарія	Угорщина	Бельгія
		сорти	гібриди											
Квасоля звичайна	77	74	3	42	17	5		3	6		1	3		
Горох овочевий	66	64	2	3	37		1	10				9	3	3
Боби кінські	16	16		8				7	1					
Нут звичайний	22	22		18				3		1				
Всього	**181**	**176**	**5**	**71**	**54**	**5**	**1**	**23**	**7**	**1**	**1**	**12**	**3**	**3**

Нут звичайний представлений 22 сортами, 18 з яких української селекції. Також є три німецьких сорти та один з Ізраїлю. Боби кінські представлені 16 сортами, 8 з яких української селекції. Також є сім німецьких сортів та один з Польщі.

Родина Тонконогові групи Плодові в овочівництві представлена кукурудзою цукровою та кукурудзою розлусною (табл. 4.4). Кукурудза цукрова налічує 155 позицій, з яких 54 сорти та 101 гібрид. Вітчизняні селекціонери забезпечили 57 найменувань. Відчутний сегмент в сортименті займають США – 36 позицій. Вданому напрямку працює селекційна галузь Нідерландів – 26 найменувань. Туреччина та Австралія представлена 15 та 12 позиціями відповідно. Також є три найменування французької селекції, два – німецької та по одному Польща, Словаччина, Румунія та Угорщина. Кукурудза розлусна має дев’ять позицій, а саме два сорти і сім гібридів. Шість найменувань – української селекції, а решта три – США

Табл. 4.4

Сортовий ресурс овочевих культур групи Плодові в Україні на 2025 рік

Родина Тонконогові (*Poaceae*)

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження										
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	США	Німеччина	Польща	Словаччина	Туреччина	Румунія	Угорщина	Австралія
		сорти	гібриди											
Кукурудза цукрова	155	54	101	57	26	3	36	2	1	1	15	1	1	12
Кукурудза розлусна	9	2	7	6			3							
Всього	**164**	**56**	**108**	**63**	**26**	**3**	**39**	**2**	**1**	**1**	**15**	**1**	**1**	**12**

1.5. Овочеві культури групи Бульбоплідні

До бульбоплідних овочевих культур належать картопля і батат. Картоплю називають другим хлібом і це помітно по кількості сортів і гібридів (табл. 5).

Табл. 5.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Бульбоплідні в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження							
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	США	Німеччина	Корея	Данія	Ірландія
		сорти	гібриди								
Картопля	242	238	4	95	66	13	2	56	1	4	5
Батат	3	3		3							
Всього	**245**	**241**	**4**	**98**	**66**	**13**	**2**	**56**	**1**	**4**	**5**

Так, в Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік представлено 242 позиції картоплі, з яких 238 сорти та чотири гібриди. Сортимент картоплі представлений переважно сортами української селекції – 95 найменувань. Також значна кількість, а саме 66 позицій – походять з Нідерландів. Німеччина забезпечила 56 найменувань картоплі для українського ринку овочів. Також є 13 сортів французької селекції, п’ять з Ірландії, чотири з Данії, два з США та один з Кореї.

Батат значно менше популярний і має лише 3 сорти вітчизняної селекції – Адмірал, Борегард та Слобожанський рубін.

1.6. Овочеві культури групи Багаторічні

В переліку багаторічних овочевих культур основною є холодок лікарський або спаржа. Також до групи багаторічних можна віднести деякі пряно-ароматичні культури, основною з яких є м’ята (табл. 6).

Табл. 6.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Багаторічні в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження				
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Франція	США	Канада
		сорти	гібриди					
Холодок лікарський	13		13		8	1	1	3
М’ята	8	8		8				
Всього	**21**	**8**	**13**	**8**	**8**	**1**	**1**	**3**

В Державному реєстрі сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік представлено 13 гібридів холодку лікарського закордонної селекції. Так, більшість гібридів, а саме вісім штук, походять з Нідерландів.

Три позиції канадського походження та по одному найменуванню з Франції та США. М’ята має вісім сортів і всі вони вітчизняної селекції.

1.7. Овочеві культури групи Зеленні (листкові)

Представники групи Зеленні в «Реєстрі…» налічують 345 позицій, з яких 291 сорт та 54 гібриди. Над їх селекцією працювали вчені 12 країн світу. Найбільше найменувань мають Нідерланди та Україна – 212 та 68 позицій відповідно. Чехія має 23 позиції, Франція – 16, Німеччина – десять, Польща та Італія – відповідно п’ять і чотири, Ізраїль і Туреччина – по дві, Словаччина, Корея та Іспанія – по одній (табл. 6).

Взагалі, світове сортове різноманіття салату посівного досить обширне. В Україні станом на 2025 рік нараховується 170 найменувань, з яких салат головчастий *Lactuca sativa L. var. capitata* займає 43 позиції, а салат листковий *Lactuca sativa L. var. secalina* має 127 сортів. Українські селекціонери і зарубіжні фірми щороку пропонують новинки [2].

Салат листковий є лідером по кількості і має 127 позицій, з яких 116 сортів та 11 гібридів селекції дев’яти країн світу. Лідируючі позиції мають Нідерланди – 83 найменування. Вітчизняних сортів в «Реєстрі…» 19 позицій. По сім представників мають Чехія і Франція, шість – Німеччина, Туреччина – два і по одній позиції займають Польща, Ізраїль та Італія.

На другому місці салат головчастий – 38 сортів та 5 гібридів з шести країн світу. Лідером є знову Нідерланди – 30 найменувань сортів та гібридів. По п’ять позицій мають Україна та Чехія, і по одній – Іспанія, Корея та Ізраїль.

Петрушка городня – пряно-смакова овочева культура. Значного поширення вона набула завдяки унікальним смаковим, поживним, дієтичним і лікувальним властивостям [7, 8]. Нині петрушка городня в «Реєстрі…» представлена 31 позицією, з яких 29 сортів та 2 гібриди. Сюди входять всі види петрушки – листкова, коренеплідна та кучерява.

Табл. 7.

Сортовий ресурс овочевих культур групи Зеленні (листкові) в Україні на 2025 рік

Назва культури	Кількість позицій			Країна походження										
	всього	з них		Україна	Нідерланди	Чехія	Словаччина	Німеччина	Польща	Іспанія	Туреччина	Корея	Ізраїль	Франція	Італія
		сорти	гібриди												
Салат головчастий	43	38	5	5	30	5				1		1	1		
Салат листковий	127	116	11	19	83	7		6	1		2		1	7	1
Салат ромен	28	26	2	1	26	1									
Цикорій головчастий	4	2	2		4										
Цикорій кореневий	3	2	1	1										2	
Цикорій ендивій	9	7	2		8									1	
Шпинат городній	31	8	23	3	24		1	1						2	
Васильки справжні	16	16		9	7										
Двурядник тонколистий	10	8	2	1	7										2
Коріандр посівний	5	5		3	2										
Крес-салат	3	3		3											
Кріп пахучий	19	19		8	4	3		1	2					1	
Гірчиця салатна	2	2		2											
Мангольд	4	2	2	2	2										
Селера листкова	7	7		2	3	1		1							
Селера черешкова	3	1	2		2	1									
Петрушка городня	31	29	2	9	10	5		1	2					3	1
Всього	**345**	**291**	**54**	**68**	**212**	**23**	**1**	**10**	**5**	**1**	**2**	**1**	**2**	**16**	**4**

Так, Україна та Нідерланди мають відповідно дев'ять та десять позицій петрушки городньої, Чехія – п'ять, три найменування французької селекції, два – польської і по одній позиції мають Німеччина та Італія.

Шпинат городній має також 31 найменування, в тому числі 8 сортів та 23 гібриди. Нідерланди мають 24 позиції, Україна – три, Франція – дві та по одному найменуванню у Словаччини та Німеччини.

Салат ромен представлений 28 позиціями – 26 сортів та 2 гібриди. Нідерланди мають лідируючі позиції – 26 найменувань. По одному сорту мають Україна (Скарб) та Чехія (Галандер).

Наступним по мірі зменшення кількості сортів і гібридів є кріп пахучий, який має 19 сортів, вісім з яких вітчизняні, чотири походять з Нідерландів, три з Чехії, два з Польщі, по одному з Німеччини і Франції.

Васильки справжні мають 16 сортів, дев'ять з яких вітчизняної селекції і сім з Нідерландів. Двурядник тонколистий має 10 позицій – 8 сортів та 2 гібриди, більшість з яких (сім позицій) – селекції Нідерландів. Два сорти з Італії (Атланта і Даллас) та один сорт (Молодість) вітчизняної селекції. Цикорій ендивій має 9 позицій – 7 сортів та 2 гібриди. Французьке походження має гібрид Сігал, а решта 8 позицій – Нідерланди.

Ще одними популярними пряно ароматичними зеленними культурами є селера листкова та селера черешкова. Селера листкова має в Україні сім сортів. Три сорти походять з Нідерландів – Діамант, Танго та Келвін; два сорти вітчизняної селекції – Красилівська і Рома; по одному сорту з Чехії (Ємна) і Німеччини (Аніта). Селера черешкова має один сорт чеської селекції Малахіт та два гібриди – Келвін та Стетхем (Нідерланди).

Досить популярною пряно ароматичною рослиною є коріандр посівний. Він має п'ять сортів, три з яких вітчизняної селекції (Натурсвіт, Оксаніт, Ювілейний) і два селекції Нідерландів (Карібе та Маріно).

Ще досить мало поширеними є цикорій головчастий та цикорій кореневий. Це помітно і по кількості сортів та гібридів в «Реєстрі…». Зараз там представлено чотири позиції цикорію головчастого – два сорти (Індіго та

Леонардо) і два гібриди (Васарі та Весперо) селекції Нідерландів. Цикорій кореневий має два сорти (Александріт та Цезар) і один гібрид Крізоліт. Александріт та Крізоліт французької селекції, а сорт Цезар – вітчизняний.

Також для вирощування в Україні зареєстровано чотири позиції мангольду (буряк листковий). Це два сорти (Зимній і Кобзар) вітчизняної селекції та два гібриди (Ампера і Чарлі) з Нідерландів. Крес-салат має три сорти вітчизняної селекції – Мереживо, Талишський, Холодок. Гірчиця салатна має два сорти української селекції – Зорянка та Попелюшка.

Отже, селекція нових сортів та гібридів є актуальним та дієвим чинником збагачення вітчизняного овочевого ринку. Проаналізувавши інформацію з «Державного реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік» можна зробити висновок, що нині актуальним вектором вітчизняної селекційної роботи є створення саме вітчизняного сортименту овочевих рослин, які мало представлені або повністю відсутні у «Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні».

Саме слабка асортиментна політика на вітчизняному ринку є однією з проблем розвитку вітчизняного овочівництва. Зважаючий на значущість продукції овочівництва та потребу створення українського конкурентоспроможного сортименту, науково-дослідна робота зі створення вітчизняних сортів основних та малопоширених овочевих рослин є важливою і потрібною [9].

ВИСНОВКИ

Отже, ця кваліфікаційна робота описово–виробничого характеру спрямована на аналіз кількості та походження всіх дозволених для вирощування в певній ґрунтово-кліматичній зоні України овочевих культур згідно «Державного реєстру сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік». Як висновок можна стверджувати, що:

– слабка асортиментна політика на вітчизняному ринку є однією з проблем розвитку вітчизняного овочівництва;

– селекція нових сортів та гібридів є актуальним та дієвим чинником збагачення вітчизняного овочевого ринку;

– актуальним вектором вітчизняної селекційної роботи є створення саме вітчизняного сортименту овочевих рослин, які мало представлені або повністю відсутні у «Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні».

ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ

За результатами проведеної роботи пропонуємо виробничникам–овочівникам закритого та відкритого ґрунту розширювати асортимент вирощуваних овочевих культур та збільшувати їх сортимент, втому числі і за рахунок вітчизняних сортів та гібридів.

Селекціонерів України просимо збагатити сортимент овочевих рослин вітчизняними сортами та гібридами.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кецкало В.В., Щетина С.В., Тернавський А.Г., Поліщук Т.В. Формування продуктивності Lactuca sativa L. різних сортів // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва / Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: редакційно-видавничий відділ Уманського НУС, 2024. Вип. 105. Ч. 1 : сільськогосподарські та технічні науки. С. 95–103.

2. Кецкало В., Тернавський А., Добрінов В. Оновлення сортового складу *Lactuca sativa* для овочевого ринку України // Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції "Науково-технологічне та методичне забезпечення виробництва екологічної, конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції в сучасних умовах" (20.06.2024 р.). Умань, РВВ УНУС. С. 8.

3. Вчення про сорт і вихідний матеріал для селекції рослин. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www. https://kegt.rshu.edu.ua/images/dustan/glsdr2.pdf

4. Насіннєзнавство та методи визначення якості насіння сільськогосподарських культур: навч. посібн. / За ред. С.М. Каленської, І.С. Поліщук. Вінниця: ФОП Данилюк, 2011. 323 с.

5. Кецкало В.В., Поліщук Т.В., Тернавський А.Г. Порівняльна оцінка врожайності сортів та гібридів буряку столового закордонної селекції в Правобережному Лісостепу України // Досягнення та концептуальні напрями розвитку сільськогосподарської науки в сучасному світі: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам’яті вченого-селекціонера в галузі баштанництва І.І. Колесника (29.11.2022 р., с. Олександрівка, Дніпропетровська обл., Україна). Дніпро, 2022. С. 124–128

6. Державний реєстр сортів рослин придатних до поширення в Україні на 2025 рік // Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Офіційний сайт. Електронний ресурс. Режим доступу URL: https://data.gov.ua/dataset/ccf95f4a-8238-4b18-a4d3-002444876325

7. Кецкало В.В. Важливість сорту як основи врожайності в технології вирощування петрушки городньої в умовах Черкаської області // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції "Наукові засади підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва", 25–26 листопада 2021 р. Харків: Державний біотехнологічний університет. 2021. С. 109 110.

8. Кецкало В. В., Муляревич М. Б. Забезпечення галузі овочівництва новими сортами петрушки городньої Petroselinum crispum. Матеріали XI міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції «Сучасний рух науки». Дніпро, 2020. Т. 1. С. 287–288.

9. Позняк О.В., Кондратенко С.І. Селекція – актуальний та дієвий фактор збагачення вітчизняного овочевого ринку малопоширеними видами рослин // Інноваційні розробки молоді в сучасному овочівництві: Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції (10 жовтня 2024 р., сел. Селекційне Харківської обл.) / Інститут овочівництва і баштанництва НААН. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2024. С. 106–109